

Nr 260

Av herrar **Hedlund** och **Ohlin**, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften av familjedaghem, m. m.

(Lika lydande med motion nr 204 i Första kammaren)

Omfattningen av barntillsynen

Frågan om barntillsynen har först på senare år blivit en förgrundsfråga i den allmänna debatten. Samhällets utveckling har ändrat förutsättningarna för tillsynen av barnen. Från att helt ha varit en familjens ensak har samhället fått del i ansvaret för barntillsynen. Genom att tregenerationsfamiljen blivit allt ovanligare och genom att kvinnorna i allt större utsträckning ägnar sig åt förvärvsarbete utanför hemmet och det egna företaget har behovet av organiserad barntillsyn ökat kraftigt. Medan förvärvsintensiteten från 1950 till 1960 minskade från 92,9 % till 85,1 % för män och från 63,0 % till 61,8 % för befolkningen i stort så ökade den bland de gifta kvinnorna från 15,6 % till 26,3 %. Förvärvsintensiteten fortsätter att öka bland kvinnorna. 1965 hade förvärvsintensiteten minskat till 83,4 % för män medan den för de gifta kvinnorna hade stigit till 35,1 %. Ur samhällsekonomisk synpunkt är den ökade förvärvsintensiteten bland kvinnorna att hälsa med tillfredsställelse.

Antalet barn under 7 år med båda föräldrarna förvärvsarbetande uppgår till närmare 200 000. Antalet väntas vara 250 000 år 1970.

Utbyggnaden av den av samhället organiserade barntillsynen har hittills inte varit tillfredsställande. Den årliga ökningen av antalet daghemsplatser har varit mycket ringa. Samma förhållande gäller för fritidshemmen. Fram till 1963 var ökningen av antalet daghemsplatser så obetydlig att, med hänsyn till den ökade förvärvsintensiteten bland de gifta kvinnorna, möjligheterna att få ökad barntillsyn har minskat. Tillgången på daghemsplatser och familjedaghemsplatser är så begränsad att endast vart tionde barn kan erhålla plats. Provisoriska lösningar som släkt- och grannhjälp har inte kunnat hindra att barnen i många fall helt lämnats utan tillsyn. I andra fall blir resultatet att den ena av föräldrarna måste avstå ett planerat förvärvsarbete. I det helt övervägande antalet fall blir det kvinnan som avstår från ett heltids- eller deltidsarbete.

De under våren 1966 fastställda bestämmelserna om statsbidrag för

barnstugeverksamheten syftade till en kraftig utbyggnad av barntillsynen. Enligt socialstyrelsen har de nya bestämmelserna bidragit till ett ökat intresse hos kommunerna att ordna barnstugor med förlängd daglig tillsyn av barnen. Styrelsen anser att de statliga åtgärderna för utbyggnad av daghem, fritidshem och gemensamma barnstugeavdelningar torde komma att ge effekt. För anordnandet av daghemsplatser kommer stora insatser att krävas under de närmaste åren. Vad beträffar driften av barnstugorna så understryker kommunerna att kostnaderna fortfarande utgör en hämmande faktor för utbyggnader. Socialstyrelsen anser därför att man för att säkerställa den kontinuerliga utbyggnad av verksamheten, som svarar mot samhällsutvecklingen och därmed växande behov av barntillsyn, bör ytterligare uppräknat driftbidraget. En verkkningsfull uppräknat är emellertid svärgenomförbar i dagens ekonomiska läge, och departementschefen har inte ansett sig kunna föreslå någon sådan. Det är emellertid angeläget att när det samhällsekonomiska läget tillåter insatser görs för att ytterligare öka antalet daghemsplatser.

Familjedaghem

Utöver utbyggnader av antalet daghemsplatser är det nödvändigt att man tar till vara alla andra möjligheter att öka antalet platser för barntillsyn. Genom statliga insatser kan man avsevärt öka antalet platser inom familjedaghemmen. Av cirka 25 000 barn till förvärvsarbetande, som under år 1965 bereddes organiserad barntillsyn, utnyttjade drygt en tredjedel eller 8 474 platser i av kommunerna organiserad familjedaghemsverksamhet. Vid sidan av denna kommunalt organiserade verksamhet finns ett betydande antal familjedaghem utanför kommunernas tillsyn. Trots att betydande enighet föreligger om att familjedaghemmen är en väsentlig och nödvändig komponent i den organiserade barntillsynen har statsmakterna ännu inte beslutat om statligt stöd till familjedaghemmen. Kommunerna och enskilda svarar helt för finansieringen av denna viktiga tillsynsform. De familjer som lyckas få tillsyn för sina barn på ett daghem erhåller ett relativt betydande stöd av staten medan de som av någon anledning inte kan anlita denna tillsynsform helt utesluts från statligt stöd. Enligt vår mening är det angeläget att familjedaghemsverksamheten snarast samordnas med övrig barntillsynsverksamhet och göres statsbidragsberättigad.

Även om de förändrade statsbidragsbestämmelserna för daghemsplatser ger den av socialstyrelsen beräknade ökningen av antalet platser — till omkring 30 000 år 1972 — kommer en kraftig ökning av antalet familjedaghemplatser att krävas. I familjeberedningens promemoria angående utbyggnad av samhällets barntillsyn, avgiven i december 1965, framhölls att familjedaghemmen är en ofrånkomlig del av det system

för en organiserad barntillsyn, som erbjuds av samhället. Undersökningar visar att många familjer anser att familjedaghem är ett lika gott alternativ som daghem eller bättre än daghem för en del barn. I vissa situationer är familjedaghemmen överlägsna övriga tillsynsformer. Som familjeberedningen framhållit kan ett familjedaghem vara ett bra alternativ särskilt för infektionskänsliga barn. På grund av smittriskan tar inte daghemmen emot barnen vid relativt lindriga förkylningar. Då måste tillsynen ordnas på annat sätt, och en vanlig lösning är att modern uteblir från förvärvsarbetet. Särskilt bra är familjedaghemmen för vissa hämmade barn, för barn till föräldrar vilkas arbetstiden inte överensstämmer med daghemmets öppethållande och för barn som bor långt från daghemmet. Familjedaghemmen kan vara den enda lösningen av barn-tillsynsproblemen i orter som saknar underlag för daghem.

Frågan om statsbidrag till familjedaghemsverksamhet har vid flera tillfälle varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1966/67 begärde socialstyrelsen 2,8 miljoner kronor för ändamålet. Styrelsen ansåg att bidraget borde utgå med 2 kronor per barn och dag för heldagsvård. Viss kritik riktades mot socialstyrelsens utformning av bidraget, och ett beslut har skjutits på framtiden. En lösning av frågan är emellertid så angelägen att ett beslut redan nu bör fattas om statsbidrag till kommunerna för den aktuella verksamheten. Avsikten för den av barnavårdsnämnderna kontrollerade familjedaghemstillsynen varierar mycket från kommun till kommun. En lämplig lösning, i varje fall i avvaktan på den pågående utredningen angående verksamheten, skulle utgöras av ett statsbidrag, vars storlek bestämdes till en viss procent av den av kommunen fastställda ersättningen. Vi föreslår en 25-procentig ersättning, vilket i stort sett torde motsvara statsbidragsandelen av daghemstillsynens kostnader. Den genomsnittliga ersättningen var enligt familjeberedningen 10 kronor i de största städerna. För närvarande torde ersättningen ha höjts så att det ovan föreslagna statsbidraget skulle ge en genomsnittlig statlig andel om 3 kronor per barn och dag. Inga färskas uppgifter angående antalet barn i familjedaghemsvård föreligger. Den av familjeberedningen redovisade siffran 8 474 torde nu ha stigit avsevärt även om socialstyrelsen fruktar att frågan om beskattningen av ersättningen kan leda till att antalet minskar. Om man använder den av socialstyrelsen tillämpade metoden för att beräkna antalet vård dagar och uppskattar antalet barn till 11 000—12 000 kan kostnaden beräknas till omkring 6 miljoner kronor. Det är angeläget att förslag till mera definitiv lösning så snart som möjligt förelägges riksdagen.

Bättre familjedaghem

Det är angeläget att samhället genom sina åtgärder skapar förutsätt-

ningar för kommunerna att erhålla ett gott urval av hem för barntillsyn. Enligt socialstyrelsen har många kommuner, med anledning av den uppmärksamhet som frågan om beskattning av ersättningen till familjedaghem väckt, uttryckt oro över möjligheten att i samma utsträckning som hittills erhålla tillgång till enskilda hem för dagtillsyn av barn. Styrelsen anser det därför vara realistiskt att räkna med en minskning av antalet familjedaghem. En sådan utveckling skulle vara mycket olycklig. Att göra inkomsterna för dagbarnsvårdarna skattefria är inte möjligt, men det är angeläget att enhetliga och generösa regler för avdrag för denna inkomst skapas. Detta är i hög grad motiverat av förhållandet att i betalningen ingår ersättning för mat, leksaker, slitage och liknande förmåner. Vi föreslår en skyndsam utredning och att förslag förelägges 1968 års riksdag.

Då familjedaghemmen hittills inte givits tillräckliga resurser och ingen samordning skett har standard och former varit varierande. Att familjedaghemsvärksamheten inordnas under barnavårdsnämnderna och samordnas med övrig tillsynsvärksamhet bör utgöra en trygghet för de familjer som är i behov av denna barntillsyn. Familjeberedningen diskuterade i sin promemoria olika åtgärder för att ge ökad stabilitet och högre standard åt familjedaghemmen. Vi vill betona angelägenheten av att någon form av utbildning för dagbarnsvårdare kommer till stånd. Organisatoriskt och innehållsmässigt kan det vara lämpligt att knyta an till den utbildning som ges för barnsamariter och hemsamariter. Frågan om hälsokontroll av dagbarnen och dagbarnsvårdarna bör komma till en snar lösning. Till de svagheter som fortfarande vidlåder familjedaghemmen kan främst hänföras frågan om kontinuiteten. Genom den ovan nämnda utbildningen kan de största nackdelarna elimineras. Kvar står dock risken för att familjedaghemmet och dagbarnsvårdaren drabbas av sjukdom eller att andra omständigheter gör att tillsynsmöjligheten uteblir. Det är angeläget att kommunerna alltid har ett antal familjedaghemspplatser i reserv.

Åtgärder för att förbättra barntillsynen

Med förändringarna i riktning mot spridning av arbetstider i synnerhet inom serviceyrkena ökas kraven på flexibilitet vad gäller tiderna för öppethållande av olika barntillsynsinstitutioner. Möjligheterna att erhålla barntillsyn måste i framtiden kunna erhållas på de mest skiftande tider. De statliga driftbidragen måste anpassas till detta förhållande så att familjerna så snart som möjligt erbjuds en sådan service.

Även om familjedaghemmen utgör en lämplig lösning av tillsynsproblemet för speciellt infektionskänsliga barn, uppstår situationer då en av föräldrarna i en familj måste avstå från sin ordinarie sysselsätt-

ning under en kortare period för att vårda ett sjukt barn som inte kan besöka någon barntillsynsinstitution. Vi anser att man bör pröva möjligheterna att skapa möjligheter att därvid erhålla sjukpenning.

Övervakning bör ske av barnens såväl fysiska som psykiska hälsa. Det är därför angeläget att vid den omfattande ökning av daghemsverksamheten som planeras också ett betryggande antal barnpsykologer står till förfogande, förslagsvis knutna till barnavårdscentralerna.

På vissa håll planeras experimentverksamhet med s. k. smådaghem som inte kan hänföras vare sig till kategorierna daghem eller familjedaghem. Även andra varianter torde förekomma. Det är angeläget att myndigheterna följer dessa experiment och tar del av erfarenheterna beträffande kostnadsbesparingar, kapacitet o.s.v. Goda erfarenheter kan då ligga till grund för liknande anordningar på andra håll.

Den kraftiga expansionen av barntillsynsverksamheten skapar ett stort behov av personal. Personalutbildningen kommer att kräva ökade samhällsinsatser. Bristen på daghemsföreståndarinnor är stor, och det är angeläget att noga följa utvecklingen. Den plan för successivt ökad utbildningskapacitet som ingick i beslutet om den integrerade barnstugan bör förverkligas. Riksdagen bör därför i skrivelse till Kungl. Maj:t påtala vikten av att balans mellan tillgång och efterfrågan på barntillsynspersonal skapas.

Med hänvisning till det anförda hemställes,
att riksdagen måtte

a. besluta om statsbidrag till av kommunerna bedriven familjedaghemverksamhet i enlighet med vad i motionen anförts och till *Bidrag till driften av familjedaghem* för budgetåret 1967/68 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor;

b. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till definitiv utformning av det statliga stödet till familjedaghemverksamheten; samt

c. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för åtgärder för att förbättra familjedaghemverksamheten samt för de allmänna åtgärder för förbättrad barntillsyn som i motionen anförts.

Stockholm den 24 januari 1967

Gunnar Hedlund (cp)

Bertil Ohlin (fp)